

LETECKÉ ROZHLEDY

Redaktoři: Podplukovník let. Vilém Stanovský a podplukovník let. Jaroslav Borecký.

Major gšt. Josef Hanuš:

Zasazování stíhacího letectva.

Stíhací letectvo, určené převážně pro boj proti nepřátelským letounům ve vzduchu, je vyzbrojeno letounem stavěným výhradně s hlediska útoku, a proto je samozřejmé, že tento druh letectva plní své úkoly jenom způsobem ofensivním. Avšak potřeby pozemních zbraní, v jejichž prospěch často pracují všechny druhy letectva, si vynutily, že stíhací letectvo bývá donuceno k plnění úkolů povahy obranné. Patří k nim zabraňování činnosti nepřátelského letectva nad frontou jednoduchými nebo sdruženými roji a ochrana vlastního letectva, hlavně pozorovacího, ve vzduchu.

Za světové války plnilo stíhací letectvo svůj úkol zabraňovací tým, že roje létaly ve vymezených dobách a ve vyhrazených prostorech často v několika patrech nad sebou a znemožňovaly nepřátelským letounům pronikání přes frontu a činnost nad ní. Při ochraně pak rovněž hlídkovaly v příkazaných úsecích v určitých dobách, a tu buď sledovaly vlastní chráněné letouny, aby nemohly být napadeny nepřátelskými stíhacími roji, nebo střežily určitý prostor. Chráněné letouny vyhledávaly, jakmile se blížilo nebezpečí, ochranu pod vlastními stíhacími roji. Konečně některé státy (Anglie, Německo), užívaly ofensivního způsobu — útočných rojů — pro oba úkoly, t. j. celých sevřených stíhacích jednotek, zasazených do určitého prostoru, častěji však na určitých směrech, a tyto jednotky pak napadaly všechny nepřátelské letouny i balony, jež měly v dosahu.

Všechny způsoby měly své nevýhody, neboť při zabraňování nebylo nikdy možno těsně uzavřít vzdušný prostor právě tak, jako nebylo lze provést spolehlivou ochranu vlastních letounů. Činnost stíhačů byla proto vymezována prostorově i časově podle požadavků pozemních velitelů a priori, tedy v dobách, kdy se považovalo za nezbytné znemožnit aneb alespoň ztížit činnost nepřátelského letectva. Ve všech případech byli stíhači vlastně odkázáni na náhodu, zda nepřátelské letouny spatří nebo se s nimi střetnou. Nepřihlížím tu k různým improvisacím, jako k označování směru letu nepřátelských letounů terčí DPL. a p., neboť stíhací piloti jednomístných letounů nemají mnoho času vyhledávat tyto terče na zemi, nechtějí-li být sami překvapeni, nebo pozorovat rozprasky baterií PL., umístěných blízko za čarou dotyku. Není pochyby, že tyto terče mohou být v některých případech také užitečnou pomůckou, avšak za pohybné války, jež se stále předvídá, si mnoho od tohoto způsobu neslibují, nehledě ani k tomu, že nebude možno vybavit vyšší jednotky takovým množstvím baterií PL., jak tomu mohlo být v roce 1918 na západním válčišti, alespoň ne na počátku války. Důsledkem toho bylo, že si musili soupeře ve vzduchu nejprve sami vyhledávat a že často prodlévají ve vzduchu zbytečně, když tam nebyly nepřátelské letouny.

Každý zásah pozemní jednotky musí být podložen zprávami o zjištěném nepříteli, ač pozorovací možnosti na zemi jsou velmi dobré. A ku půdivu, stíhací letectvo se neustále zasazovalo takřka beze zpráv a proti

soupeři, který musil být teprve vyhledáván, ač pozorování ve vzdušném prostoru je proti pozemnímu mnohem a mnohem obtížnější. Lze si to vysvětlit často se projevivší bezradností o užití stíhacího letectva, jež bylo teprve ve vývoji, vyplývající z toho nedostatečnou organizací pozorovací služby a nedostatkem vyhovujících pojítek. V roce 1918 bylo sice stíhací letectvo zasazováno také podle zpráv, hlavně na německé straně (skupina v. Richthofenova), avšak poválečná literatura mluví o výsledcích velmi skrovně, snad úmyslně.

Po světové válce byly získané v ní zkušenosti prostě převzaty a v užívání stíhacího letectva nenastal vlastně žádný pokrok, hlavně v menších státech. Projevují se proto dnes tytéž nedostatky jako za světové války. Nedostatky ty byly sice často příčinou mnoha diskusí, ale přesto se většina nových předpisů o užití stíhacího letectva spokojuje způsoby, o nichž jsem právě pojednal.

Díváme-li se však na tento problém s hlediska přítomnosti, kdy nám technika dala k dispozici tak výborná pojítka, jako radiotelegrafii a radiofonii, jež za světové války nebyly na tom stupni dokonalosti jako dnes, zjistíme, že mnoho debat bylo neúčelných právě tak, jako je neúčelné přecitlivělé lpění na válečných zkušenostech, nepřihlíží-li se k pokrokům v technice. A technika přece má velký vliv i na otázky taktické. Rychlost moderních stíhacích letounů umožňuje dnes překlenout i značné vzdálenosti v několika minutách, během nichž výborná stoupavost usnadňuje letounu získat výhodnou výšku.

Zásah stíhacího letectva na frontě jest účelný jen tehdy, má-li možnost bojovat; jinak pouhé poletování stíhacích rojů, není-li nad bojištěm soupeř, vede jen k předčasnému opotřebování a únavě posádek i materiálu a není úkolem stíhacího letectva. Jako pro každé rozhodnutí, tak i pro rozhodování o zasazení stíhacího letectva jsou nutné zprávy. Ty mohou být vyhledávány jen na frontě, a to leteckými důstojníky, kteří spolehlivě rozpoznají nepřátelské letouny a mohou rychle zhodnotit jejich činnost. Svě pozorovatelný musí mít umístěny na frontě v takové vzdálenosti od čáry dotyku, aby nebyly alespoň v dosahu přímých paléb (3—5 km), a na místech s výborným výhledem. Jejich úkolem pak je soustavně sledovat činnost nepřátelských i vlastních letounů a upoutaných balonů v příkázaném úseku a svá pozorování dodávat ihned po zjištění veliteli stíhacího letectva. Svá hlášení dávají radiotelegraficky pomocí smlouveného kodu značek, neboť šifrováním by nastala značná ztráta času a bylo by zapotřebí velmi dobře vyškoleného spojovacího personálu, jehož není nikdy nadbytek. Z vyslechnutí těchto značek nemůže mít protivník žádný užitek, neboť nemá možnost je rozluštit, a i kdyby se mu to podařilo, mají tyto zprávy význam pouze okamžitý. Konečně lze se vyvarovat prozrazení každodenní změnou kodu. Změna kodu je velmi snadná, takže zhodnocování radiových zpráv protivníkem je prakticky nemožné.

Hlášení těchto pozorovatelů, jež budu dále nazývat leteckými orientačními důstojníky, zachycuje radiová stanice, umístěná v přímé blízkosti pracovny (SV.-pozorovatelný) velitele stíhacího letectva, aby dodáváním těchto zpráv nebyl ztracen čas. Rozumí se, že velitel stíhacího letectva musí být vybaven takovou radiovou stanicí, aby mohl zachycovat zprávy všech svých orientačních důstojníků současně.

Zpravodajský důstojník u stíhací jednotky zakresluje všechny získané zprávy do mapy, lépe do průsvitky, takže její velitel je stále přesně orientován o vlastní i nepřátelské vzdušné situaci. Dodání jedné radiové zprávy i s potvrzením (opakováním) trvá u průměrně vycvičeného personálu asi 1 minutu, po kratší praxi pak ani ne polovinu.

Velitel stíhacího letectva musí mít určitou část svých prostředků v pohotovostním postavení a je z operačních rozkazů obeznámen s činností pozemních vojsk i s úkoly své jednotky. Jakmile tedy dojdou zprávy o přítomnosti nepřátelských letounů na frontě neb o jejich náletu, může se velitel stíhacího letectva ihned rozhodnout pro zásah svých rojů, když to je ve smyslu nařízených mu úkolů. Bývá zpravidla vybaven pravomocí zasazovat určitou hodnotu svých rojů — $\frac{1}{3}$ až $\frac{2}{3}$ — od představeného velitele letectva armády, takže může bez průtahů uvést své jednotky v činnost. Podle zkušeností netrvá start vycvičené letky déle než 2—3 minuty. V zimě ovšem často déle, zvláště není-li k spouštění motorů užito nejmodernějších způsobů. Při tom mohou být velitelé vysílených rojů přesně orientováni o času, prostoru, počtu, výšce, druhu a třebas i o úkolu nepřátelských letounů, takže letí proti protivníku skutečně zjištěnému. Podle zkušeností lze počítat při moderních letounech se zásahem na frontě v době 8—11 minut od dodání zprávy, není-li letiště stíhací jednotky vzdáleno od čáry dotyku přes 30 km.

Často se však může stát, hlavně při vyvrcholení pozemní bitvy, že bude nutný zásah veškerého stíhacího letectva, o němž zpravidla rozhoduje velitel letectva armády sám. Aby nenastala zbytečná ztráta času dodáváním různých rozkazů od armády na letiště, poslouchá hlášení orientačních důstojníků i radiová stanice velitele letectva armády. Tedy v okamžiku, kdy dojde zpráva, připraví velitel stíhacího letectva všechny roje k startu, a jakmile dostane od velitele letectva armády radiotelegraficky nebo telefonicky smlouvenou značku, nařídí start, při čemž celá jednotka je právě tak dobře obeznámena se vzdušnou situací na frontě jako velitel letectva armády. Pro zdvojení pojítek je nutno, aby velitel letectva armády byl spojen s letištěm stíhací jednotky telefonicky přímo, bez ústředny. Tím je tedy zabezpečeno spolehlivé střežení vzdušného prostoru pro potřeby stíhacího letectva a včasné dodávání zpráv stíhacím jednotkám i rozhodujícímu se veliteli letectva armády.

Dnešní radiové stanice pracují bezvadně, ovšem musí být obsluhovány personálem velmi dobře vycvičeným a se stanicí obeznámeným. Rušení jinými stanicemi, na něž jsou časté stížnosti a s nímž nutno počítat zejména v poli, dá se částečně čelit změnou vlny při korespondování. Často lze je též připočítat na vrub nedokonalého výcviku personálu, jak se již častěji ukázalo. Lze tedy na toto pojítko spoléhat.

Průsvitka — zpravodajská mapa, do níž se zakreslují zachycované zprávy orientačních důstojníků — zřetelně označí těžiště nepřátelské letecké činnosti, ukáže prostory, kde se projevilo úsilí vlastního letectva všech druhů, jakož i objasní místa všech vzdušných utkání. Je tedy cennou pomůckou k zpracování leteckých přehledů zpráv a dokladem vlastní i nepřátelské letecké činnosti.

K organizaci pozorování a spojení přistupují ještě další podmínky, jež musí být splněny, má-li být užíváno stíhacího letectva včas:

a) Na letišti stíhací jednotky nesmí být umístěna žádná jiná letecká jednotka, neboť při poplachu musí stíhací roje disponovat celou le-

tištní plochou, aby mohly startovat přímo se svých stanovišť. Rovněž by nebylo účelné umisťovat na tomto letišti dílny nebo letecký park, ježto hluk, způsobovaný chodem strojů a různými motorovými zkouškami, působí nepříznivě na velení rojům, zvláště na dávání rozkazů při poplachu, neboť není nic slyšet.

b) Velitel stíhacího letectva musí prodlévat neustále ve svém SV., v němž se soustřeďují zprávy od orientačních důstojníků. Je velmi výhodné, je-li na letišti zařízen rozhlas, aby rozkazy mohly být vydávány rozhlasem přímo od SV. velitele. Všechni létající personál slyší pak jasně všechny rozkazy svého velitele a neunavuje se stálým pobíháním pro rozkazy k letu. Tato únava bude ještě větší, když posádky, které jsou v pohotovostním postavení, budou v zimním obleku s padáky a třebas i s kyslíkovými přístroji.

c) Pracovní letiště stíhacího letectva musí být umístěno co nejbližší k frontě (kolem 20 km). V této vzdálenosti může se ovšem stát cílem častých nepřátelských leteckých útoků. Proto kromě hlásné a pozorovací služby musí být letiště důkladně zabezpečeno jak kulomety proti bitevním útokům, tak i malorážovým dělostřelectvem (asi 4 cm) proti bombardovacím útokům z větších výšek. Disponuje-li protivník bombardovacím letectvem, což bude normální případ, nemusí ani útočit pumami na letiště stíhacího letectva; dostačí pouhé nálety, řízené ve směru nebo do blízkosti letiště stíhacích jednotek, protože ty pak musí při nevyhovující obraně proti letadlům vždy již při poplachu startovat do vzduchu, aby jejich letouny nebyly zničeny na zemi, čímž se stíhací jednotky vyčerpávají, aniž vlastně zasahovaly.

Podle zkušeností obsáhne jeden orientační důstojník prostor široký asi 15 km. Proto dostačí podle mého názoru, aby na frontě pracovalo tolik orientačních důstojníků, kolik má armáda stíhacích letek. K vykonávání své služby musí mít tyto důstojníci jednu pojízdnou radiovou stanici, jedno osobní auto k průzkumu nových pozorovatelů, jednoho zapisovatele a pozorovatele s hodnotným dalekohledem.

Provádí-li se zasazování stíhacích rojů podle zpráv, plní stíhací letectvo své úkoly vždy jen způsobem ofensivním, což mu velmi usnadňuje jeho činnost; neboť krátká doba, během níž zasahují stíhači na frontě, umožňuje jim úspěšné plnění úkolů jak zabraňovacích, tak i obranných bez zbytečného prodlévání ve vzduchu. Zásah stíhacích rojů musí být po dodání zprávy přímo okamžitý, neboť v tom právě záleží překvapení protivníka.

Jakmile budou stíhací letouny vybaveny radiofonními stanicemi, bude možno užívat stíhacích rojů ještě hospodárněji a jejich zásahy budou podstatně účinnější. Pak ovšem bude nutno vybavit jimi i LOD.*) Stíhací roje, jakmile přilétnou do pozorovacího úseku dotčeného důstojníka, budou jím řízeny, takže snadno zjistí nepřátelské letouny, budou moci na ně lépe útočit, je pronásledovat, vzájemně si vypomáhat anebo skončit úkol a plnit jiný nebo se vrátit domů. LOD. bude mít vždy výhodnější rozhled a bude moci posoudit situaci lépe než velitelé rojů ve vzduchu.

Dosud bylo velmi nesnadným úkolem, jestliže mělo stíhací letectvo zabránovat nepřátelskému průzkumu v ubytovacích prostorech vyšších jednotek, zpravidla v druhém sledu. Permanentní střežení ve vzduchu po celý den bylo neproveditelné, hlídkovalo se proto pouze v určitých den-

*) t. j. leteckého orientačního důstojníka.

ních dobách, kdy se předvídal nápor nepřátelských zpravodajských letounů. Přítomnost stíhacích rojů nad ubytovacím prostorem zpravidla prozradila vyšší jednotku, neboť nebylo možno zničit všechny přítavající nepřátelské zpravodajské letouny, z nichž části se vždy podařilo uprchnout. Byly-li v ubytovacím prostoru umístěny na pomocných letištích stíhací roje, které stíhaly na dohled, byla stíhací jednotka rozptýlena a její velitel neměl možnost zasáhnout všemi svými prostředky současně. Bude-li v ubytovacím prostoru vyšší jednotky umístěn LOD., zjistí každý nepřátelský zpravodajský letoun a stíhací roje mohou jej pak snadno zničit během velmi krátkého pobytu ve vzduchu.

Z přítomnosti LOD. na frontě vyplývá další, a to podstatná výhoda pro velitele stíhacích jednotek, totiž ta, že mohou kontrolovat činnost odeslaných rojů. Tuto výhodu nelze ze známých důvodů podceňovat. Uvedu příklad:

LOD. hlásí: „0640-3 čl. nepř. stíh. roj v 1000 m ruší činnost vlastních poz. letounů v prostoru 25.“

Velitel peruti zasadil 6členný stíhací roj s úkolem napadnout nepřátelské stíhače.

Pak dojde další zpráva: „0649 vl. stíh. roj 6 čl. napadl nepř. 3 čl. roj v prostoru 26.“

Brzy zachytí stanice tuto zprávu: „0652 vl. 6 čl. roj získal převahu v prostoru 25—26.“

A hned potom: „0653 nepř. 1 stíh. letoun opustil frontu, dva sestřeleny, spadly v prostoru 25.“

Velitel peruti sledoval tak činnost svých rojů a zná přesně průběh boje. LOD. přispívá tedy také k ověřování vzdušných vítězství a může být nápomocen veliteli stíhací jednotky při návrzích na povýšení nebo vyznamenání, jež podstatně zvyšují morálku stíhačů. A nebude jistě na škodu, když stíhací roje budou vlastně vždy v ruce velitele, hlavně za války, kdy bude nutno doplňovat stíhací jednotky stále novým personálem — nováčky, kteří budou velitelům jednotek celkem málo známi.

Činnost zasazovaných takto stíhacích jednotek bude ponejvíce krátkodobá, neboť po zničení soupeře se vrátí hned zpět na letiště. Posádky nebudou vyčerpávány dlouhodobým pohybem ve vzduchu, ani stálým vyhledáváním nepřátelských letounů. Proto mohou být zasazovány do vzduchu častěji. Stíhací letectvo, bude-li ho užíváno tímto způsobem, může si zabezpečit na potřebnou dobu převahu ve vzduchu i tehdy, když bude protivník disponovat početnějším stíhacím letectvem, což má veliký význam pro letectvo menších států. Tato početní menšina musí však být vyvážena bezvadným technickým vybavením a nejmodernějšími typy letounů. Bude-li mít stíhací letectvo včas přesné zprávy o přítomnosti a činnosti nepřátelských letounů, může ze získaných zpráv podstatně těžit tím, že je bude napadat s překvapením, a stane se tak opět jejich postrašením, jak tomu bývalo dříve.

Avšak zprávy orientačních důstojníků mají značný význam i pro ostatní druhy letectva, hlavně pak pro letectvo pozorovací. Dojdou-li příznivé zprávy (na př.: nepřátelské stíhací roje opustily frontu, vzduch prost nepřátelského letectva a p.), může velitel letectva armády oznámit tyto zprávy radiotelegraficky podle kodu pozorovacím letkám, aby tohoto vhodného okamžiku využily k činnosti svých letounů. Právě tak, byla-li zachycena zpráva — „získali jsme převahu v prostoru . .“ — mohou vlastní pozoro-

rovací letouny klidně odlétnout na frontu a začít vykonávat své úkoly. Dojdou-li zprávy o ovládnutí prostoru nepřátelským stíhacím letectvem, a není-li možno vyrvat nepříteli převahu ve vzduchu, nebo nevyžaduje-li toho vlastní pozemní situace, mohou být pozorovací letky upozorněny, aby neodesílaly letouny právě v tu dobu na frontu. Jsou tedy zprávy takto získávané značným zajištěním pozorovacích letek. Obdobně lze zaříditi i činnost lehkého bombardovacího letectva.

K úspěšnému výcviku stíhacích jednotek pro polní službu považují za výhodné, aby

— každá stíhací jednotka měla neustále u sebe nejméně jednu pojízdnou a jednu stálou radiovou stanici s výkonností do 40 km,

— spojovací personál k ní příslušející byl jí po průpravném výcviku ihned přidělen, neboť je nutno, aby byl v těsném styku s velitelem, účastnil se všech konaných cvičení a nabyl porozumění pro činnost a potřeby stíhací jednotky,

— všichni důstojníci stíhači a podle možnosti i jiní, hlavně věkem starší, byli vycvičeni v službě orientačních důstojníků,

— každá stíhací jednotka měla neustále určitou zálohu pilotů u sebe, aby tato záloha mohla být jednotně cvičena s ostatními piloty a aby všichni byli zvyklí vzájemné souhře,

— velitel peruti měl organicky 3 letky, neboť jinak nemůže udržovat dostatečnou zálohu, ježto musí mít možnost dopřát vždy alespoň jedné celé letce odpočinku.

Štábní kapitán děl. František Schneider, dipl. ing. E. S. E.:

Kapitoly o dělostřelectvu proti letadlům.

(Pokračování.)

Vývoj francouzského dělostřelectva proti letadlům v r. 1918.*)

Pokud jde o metody dělostřelectva p. 1., je rok 1918 dobou všeobecného rozšíření a definitivního přijetí nových zásad, obsažených v předpise o střelbě děl. p. 1. z roku 1917.

Studijní komise vypracovala ještě několik různých doplňků, týkajících se jednotlivých typů materiálu a přístrojů.

Nutno zde zvlášť uvést nový předpis pro kanon 105 mm, který byl zaveden do výzbroje.

Zbývalo ještě upravit vhodně mechanismus střelby p. 1.

Především je nutno si uvědomit, že vzhledem na nemožnost zastřílení i jakýchkoliv pokusů o zlepšování střelby během určitého náletu, které se zastřílení velmi podobají, i když jeho podstatu zamítají, z ná dělostřelectvo proti letadlům jen palbu účinnou.

Na počátku i během prvních let války se mělo za to, že úspěch střelby proti letadlům závisí jedině na počtu ran, který se vypálí na letoun během náletu.

Proto se děl p. 1. snažilo vypálit na cíl během doby, po kterou cíl setrval v okruhu účinnosti baterie, co možná největší počet ran. Palba byla tedy zahájena, jakmile cíl vstoupil do okruhu účinnosti, a byla zastavena zpravidla tehdy, když letoun tento okruh opustil.

*) O použitých pramenech viz úvod k těmto článkům.